

BUDOUCNOST EVROPY A MY

Narodit se a žít někde v Evropě vůbec nestačí, má-li se někdo stát Evropanem. Evropanem se totiž nikdo nerodí, ale musí se jím *naučit* být; a ještě přesněji, musí se jím naučit vždy znovu stávat, protože být Evropanem není žádný konečný cíl, po jehož dosažení by bylo možno se zastavit a zůstat. Všichni jsme jen zčásti Evropany, někdo víc, někdo méně (tak jako jsme někdo vzdělanější a jiný méně vzdělaný, někdo pracovitější a jiný méně pracovitý apod.). Proto onen známý polistopadový slogan, že „se vracíme do Evropy“, byl značně matoucí (ostatně také tenkrát by byla na místě otázka, zda naši západní spolu-Evropané se vždycky chovali dost „evropsky“, např. v době kolem Mnichova). V Evropě není možno „být“ jako někde, na nějakém místě (leďa jako turista nebo host); být Evropanem znamená především určitým způsobem žít a myslet – a zejména nějak navazovat na to, jak už před námi žili a mysleli nedávní i dávní Evropané. Tím, jak žijeme a jak myslíme, se Evropany buď *stáváme* stále víc – anebo jimi také být přestáváme (můžeme dokonce přestávat být Evropany, když pouze nekriticky napodobujeme některé starší Evropany, ale nechceme se hnout dál). Evropa není geograficky vymezeným územím, ale je tam, kde žijí a myslí Evropané tak, že se ve svém kritickém a kritizujícím evropanství posilují a vylepšují. Když takových aktivních Evropanů bude přibývat, je budoucnost Evropy dobrá; když jich bude ubývat a když „bývalí“ Evropané přestanou nad svým evropanstvím *bdít* a o své evropanství *pečovat*, bude s Evropou a evropanstvím konec. Právě proto, že nejde jen o Evropu v geografickém smyslu, mohou se Evropané odstěhovat mimo Evropu, a přitom si své evropanství ve větší či menší míře zachovat a ještě je rozvíjet (dnes žije mnoho Evropanů i na jiných kontinentech – a Evropa i evropanství v nich pokračuje, a Evropanům v „Evropě“ to už bylo víckrát velmi užitečné); a naopak se zase mohou do „Evropy“ a do evropanství vrátit a vmyslit v kulturním smyslu lidé nejrůznějšího původu z celé planety, v některých případech dokonce ani nemusí vkročit na půdu některé z evropských zemí – a přece se mohou stát v kulturním, myšlenkovém a duchovním smyslu „Evropany“; historických i současných příkladů je celá dlouhá řada. Vždyť i my sami jsme se začali *stávat* Evropany nejdříve až někdy v poslední čtvrtině prvního tisíciletí! Ostatně sama Evropa se začala *stávat* Evropou teprve v druhé polovině prvního století př. Kr.

Evropa se stala Evropou díky celé řadě pozoruhodných sociálních, morálních, politických i „technických“ *vynálezů* a díky sérii nesčetných nesnadných a ne vždy úspěšných pokusů, jak je uvést do souhry. Proto stávat se a aktivně být Evropanem znamená vždycky jednak evropské dějiny znát, jednak co možná dobře rozpoznávat, čeho je třeba se držet a nač navazovat, jakož i čeho je zapotřebí se vystríhat a po druhé (nebo prostě napříště) to pokud možná nepřipustit. Správná orientace v minulosti není ničím jednoduchým, a nezřídka se může dostat na scestí. Ne každá tradice je tak dobrá, abychom v ní mohli a směli pokračovat. K tradicím je třeba přistupovat selektivně, některé pěstovat a jiné opouštět. V tom se často lidé nemohou dohodnout. Je to věc rozhovorů a diskuse, a předpokladem jsou dobré znalosti a rozumné důvody, zejména pak ochota k rozhovoru, k dialogu. V budoucnu se budeme muset všichni zabývat mnohem více dějinami Evropy a evropanství (a to znamená také těch druhých Evropanů), a dějiny vlastní země, vlastního národa, vlastních tradic více chápat v kontextu těchto evropských dějin. A podobně tomu musí být i s našimi výhledy do budoucnosti; právě zde se budeme muset naučit myslet a pracovat i žít víc evropsky než česky. To

ovšem vůbec neznamena, že bychom na své domácí tradice měli zapomínat – právě naopak: musíme se na ně rozpomínat a svědomitě posuzovat, které z nich mohou být potřebné a cenné pro všechny Evropany a pro Evropu. Přesně to bude zřetelně vypovídat o tom, zda své evropanství nebereme jen jako něco vnějšího a nahodilého nebo třeba i nějak využitelného, ale jako něco, na čem i u sebe musíme pracovat – tedy zda své evropanství pochopíme i jako svůj osobní program a závazek.

Podle mnoha velkých (a zajisté i četných malých) duchů se Evropa od počátku „modernity“ začíná dostávat do větších a větších krizí; to snad může jen těžko někdo chtít popírat. Je ovšem možné to nechtít vidět; ale z hlediska dobrých evropských tradic je velmi nedůstojné upadat a klesat, aniž bychom o tom něco tušili, natož věděli. Mnozí poukazují na to, že význam Evropy slábne, že se všechno zdá nasvědčovat tomu, že svět už půjde jinými cestami, že zkrátka žijeme v „době poevropské“. Tak jako se ve starověku Středozeví jevílo jako celý svět, ale ukázalo se, že to je omyl, ukazuje se, že svět není jen Evropa a že dokonce má už Evropy a evropské dominance dost, a že chce dále žít jinak a po svém, tedy neevropsky. Bohužel mnozí „Evropané“ akceptují toto vidění a moderní kulturní pluralitu přijímají jako „přirozenou“ různost, ne-li neslučitelnost, a ve výsledku jsou nakloněni jakési nivelizaci, která vše relativizuje a odmítá hodnotit, co je lepší a co horší. Kdyby toto vidění začalo převažovat, znamenalo by to opravdu konec Evropy a evropanství, protože by to znamenalo odumření toho nejhlubšího kořene všeho evropanství, naprostý rozpad toho základu, bez něhož by Evropa vskutku přestala být sama sebou. Tím základem Evropy a evropanství je vždy znovu se vracející otázka po tom, co je v dané situaci „tím pravým“, co je vskutku pravdivé, vskutku spravedlivé, vskutku tím, co „má být“ a co se „má stát“ a o čem se nehlasuje a nemůže hlasovat tak, že se jen zprůměruje vůle většiny a oktrojuje se všem.

Právě v této věci máme my Češi velký duchovní poklad ve své minulosti; a tím pokladem bychom mohli přispět k tomu, aby se i jiní Evropané mohli poohlédnout po své vlastní minulosti, zda tam také nemají něco podobného, nač možná pozapomněli – ostatně jako si to málo připomínáme nebo vůbec nepřipomínáme ani my sami. Ale přispět něčím takovým jako vkladem a investicí do evropské budoucnosti bude možné, jen když si právě sami uvědomíme, jak cenný poklad to je. Proč by se měl o nás zajímat někdo jiný, když my sami si toho dost nevážíme?

Napsáno v Písku, 24. 9. 2008 pro sborník „Evropané o Evropě“